

IRMAK ÖKMEN
001129-0133

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ
ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA
PROGRAMI

A TÜRKÇE DERSİ

BİTİRME TEZİ

KADININ ADI OLMALI

Rehber Öğretmen: Zühal Baloğlu

Öğrencinin Adı: Irmak

Öğrencinin Soyadı: Ökmen

Öğrencinin Numarası: D11290133

Ödevin Sözcük Sayısı: 3977

Tez Konusu: Orhan Kemal'in El Kızı adlı yapıtında kadının toplumsal yaşamda birey olarak var oluşunu engelleyen nedenlerin odak figür aracılığıyla nasıl işlendiğinin incelenmesi

ÖZ

Uluslararası Bakalorya Programı A1 Türk Edebiyatı dersi kapsamında bitirme tezi olarak incelediğim bu çalışma; Orhan Kemal'in "El Kızı" adlı romanında toplumsal yapıda kadının rolünün ve kimliğinin nasıl işlendiği incelenmiştir. Araştırmada, evdeki düzenin ve çevrenin şekillendirdiği kadının ezilmesi gerçeği odak figür Nazan üzerinden ilişkilendirilmiştir.

Tezin giriş bölümünde kadının toplumda ezilme nedenlerinin yapıyla ilişkisi anlatılırken, yapının gelişme bölümünde ise kadının baskı altında tutulması ve ezilişi; aile içindeki durumu ve ev uzamı incelenmiştir.

Tezimi, aile ilişkilerinin etkisi, çevrenin etkisi, ekonomik özgürlükten yoksun olma ve odak figürün kişilik özelliklerinin etkisi alt başlıklarında inceledim. Aile ilişkilerinin etkisi bölümünde, Nazan'ın hem kaynanası Hacer hem de kocası Mazhar tarafından ezilmesi anlatılırken; çevrenin kadına etkisi bölümünde, içinde bulunduğu toplumun doğruları ile kişiliğini ve davranışları şekillenen odak figür incelendi. Nazan'ın ekonomik özgürlükten yoksun oluşunun yarattığı bağımlılık nedeniyle ezilişini erkek egemen toplumda zaten arka planda tutulmak istenisiyle ilişkilendirerek incelendi.

Tüm bunların sonucunda, kadının yaşamını şekillendirmesinde en büyük etkenin kendini ortaya koyuş biçimi olduğu sonucuna varıldı. Nazan figürünün ezilmesinde kocasının, kaynanasının ve çevrenin etkisi olmasına rağmen bütün bunlar olurken odak figürün edilgen bir durumda kalışının kendi seçimi olduğu görüldü.

SÖZCÜK SAYISI: 177

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	1
GELİŞME.....	2
1. AİLE İÇİ İLİŞKİLERİN ETKİSİ.....	2
A- Gelin Kaynana İlişkisi.....	2
B- Karı Koca İlişkisi.....	5
2. TOPLUMSAL YAPININ VE ÇEVRENİN ETKİSİ.....	8
3. EKONOMİK ÖZGÜRLÜKTEN YOKSUN OLMA	12
4. KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ETKİSİ	13
KAYNAKÇA	17

GİRİŞ

Kadın ve erkeğin özellikleri ve bu özellikler sebebiyle üstlendiği roller toplumsal hayatın biçimlenmesinde önemli rol oynar. Kadının doğurganlığı, analığı, çocuk büyütme ve yetiştirmeye olan yatkınlığı daha çok ev içinde rol almasına sebep olmuş ve bu durum kadının toplumsal hayata erkek kadar etkin katılmasını engellemiş ve kadın ile erkek arasında bir takım eşitsizliklerin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır.

Kadınların toplumdaki konumu, toplumların modernleşme ve sanayileşme durumuyla da yakından ilişkilidir. Toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel düzeyi kadının konumunun belirlenmesinde rol oynar. Bir toplumun uygarlık düzeyini belirten en önemli gösterge kadın-erkek eşitliğidir.

Orhan Kemal “El Kızı” adlı yapıtında kadın erkek eşitsizliğini, kadının ezilişini aile içi ve toplumsal ilişkiler içerisinde ele alır. Yapıtta Cumhuriyetin ilk yıllarında, devrimlerin gerçekleşmesine rağmen, odak figür Nazan üzerinden kadının, erkek egemen toplumda giderek acizleşmesi ve erkeklerin davranışları ve kararları sonucunda hayatın akışı içinde oradan oraya savrulması ve ezilmesi işlenir.

Orhan Kemal, “El Kızı” adlı romanında ev içinde oluşan yaşamlara ve olaylara ışık tutar ve aile içi çekişmeleri ele alır. Yapıtta, gelin-kaynana ve karı-koca ilişkisine, birey toplum ilişkisine, mahalle hayatına ve kadınların erkeğin yanında ötekileştirilmesine değinilmiştir.

Nazan, eğitimi olmayan, utangaç, kocasına uyum sağlayamayan, saflığı nedeniyle herkese çok çabuk inanan ve kolaylıkla kandırılan bir kişiliktir. Bu durum aynı zamanda ekonomik özgürlüğü olmayan Nazan’ı daima bir erkeğe bağımlı yaşamaya mahkum eder. Yapıtta, odak figür Nazan’ın ezilmişliğinin pek çok nedeni olduğu görülür. Bu nedenler aşağıdaki başlıklarda incelenebilir.

GELİŞME

1. AİLE İÇİ İLİŞKİLERİN ETKİSİ

Aile; karı, koca ve çocukların anne, baba ve kardeşlik ilişkilerini evlilikle ve kan bağıyla oluşturdukları toplumun en küçük yapı birimidir. Ailede genellikle kadın evin düzenini kuran ve hazırlayan, erkek ise evin gelir ve giderlerini düzenleyen kişi olmaktadır. Karşıt düşünceler, evliliğin getirdiği devamlı düzenden sıkılma, eşlerin ve çocukların birbirlerine olan sorumluluklarını ve beklentilerini karşılayamamaları aile içinde kavgaya, bireyler arasında anlaşmazlıklara ve aile içi çekişmelere yol açar.

Orhan Kemal'in, "El Kızı" adlı romanında, Nazan'ın ezilmişliğinin en önemli nedenlerinden biri olan kaynanasının kıskançlık ve gelinini sevmemesi nedeniyle üzerinde kurduğu baskı ve kocasının karısından memnuniyetsizliğinin sonucunda oluşan anlaşmazlık incelenir.

A-Gelin Kaynana İlişkisi

Mazhar'ın annesi Hacer'in Nazan'ın üzerindeki baskısının ve onunla anlaşamamasının nedenleri kıskançlık ve Nazan'ın oğlunun evlenmesini istediği ideal kişinin özelliklerini taşıyamaması olarak açıklanabilir. Hacer, savaş nedeniyle anne ve babasından ayrıldıktan sonra çok yokluk çekmiş, hizmetçilik yaparak geçimini sağlamıştır. Bu süreç içinde de ileride kuracağı ailenin hayaliyle yaşamıştır. *"Onun da kendine göre bir kocası, çocuğu olacaktı. ... Sonra vekil vükela kızlarından birini alacaktı oğluna. Böylelikle yüksek aileler arasına karışacak, hizmetçiliğini unutturmak için de başka şehirlere gidecekti."*(Kemal,19)

Nazan'ın bu hayale uymayan özellikleri Hacer'in ona karşı kininin temel sebebi olarak açıklanabilir. Hacer, oğluna varlıklı ve görgülü bir eş bularak kendi geçmişini unutturabileceğine ve varlıklı ailelerin arasına karışarak sınıf atlayacağına ve arzuladığı yaşama kavuşabileceğine inanır fakat Nazan Süleymaniye'den gelen, varlıklı bir aileye sahip olmayan kimsesiz bir kızdır.

Bu nedenle Hacer'in hayallerindeki gelin figürüne uymaz. Böylelikle Hacer kendisi için hayalini kurduğu varlıklı ailelere Nazan yüzünden girememiş, en büyük hayalini gerçekleştirememiştir. Bu nedenle, her fırsatta onu aşağılamaya hayatı ona dar etmeye başlamıştır.

Hacer'in Nazan'ı ezmesinin diğer nedeni ise, hayatındaki tek varlığı olan oğlunu başka bir kadınla paylaşmak istememesi olarak açıklanabilir. *“Hemen hemen bütün kaynanalar gibi, ‘Dağdaki gelmiş, bağdakini kovuyor!’ gibilerinden, el kızının oğlunu çekip almasına içerliyordu.”* (Kemal, 31) Gelinini “el kızı” olarak tanımlaması da onu kendine yakın görmemesine, daha en baştan bu sözle aralarına aşılamaz bir duvar örmesine bağlanabilir. Hacer oğlunun onunla beraber oluş nedeninin sadece çocuk olduğuna inanmak ister. Kendi inanmak istediği gibi bunu başkalarına da kabul ettirmeye çalışır. *“Oğlum hiç sevmiyor ama, ne yapsın. Arada çocuk var. Yoksa, Mazhar'ımın dengi mi o?”* (Kemal,15)

Evin düzeninin bir türlü kurulamamasında bütün bunların dışında Nazan'ın içinde bulunduğu durumdan kaynaklanan ruh hali de etkilidir. Evi çekip çeviren, temizliğini ve yemeğini yapan Nazan'ın evin içinde sadece bu işler için var olduğunu düşündüren bir durumu vardır. Böyle hissedışı, onun varlığını evde hissettirmesine de engel olur. Evin düzeninin sağlanmamasının ana nedeni gelin kaynana ilişkisiyken, bu düzeni sağlayamadığı için eleştirilen yine de Nazan'dır. *“Çok lafçı kadın. Dün, oturdu gelinin aleyhinde, kalktı aleyhinde. Halbuki melek gibi kadıncağız. Bu kocakarı sağ oldukça o evde dirlik düzenliğe imkan yok”* (Kemal, 35) Kaynanasının gelini için “hizmetçi yapılı” sözünü kullanması da Nazan'ın yaşadığı evde ezilişini ve aşağılanışını gösterir.

Mazhar ve Nazan'ın oğlu Haldun, ev içinde karı koca arasında aracı olarak kullanılır. Hacer, kocasına ya da gelinine söylemediklerini Haldun'a söyler. Her olayda gelinini aşağılama fırsatı arayan, onun her yaptığına bir kusur bulmak isteyen Hacer torununun annesinin soyuyla ilgisine bile dayanamaz. *“Yavrum. Annesinin yanına gitmemesi bir taraftan ahlaki ve terbiyesi için çok iyi oluyor. Ne de olsa o hizmetçi ruhlu, mıymıntı kadının tesiri altında kalırdı.”* (Kemal, 15) Bir

kadının en doğal hakkı çocuğunu kendi büyütüp, yetiştirmekken Hacer, odak figür Nazan'ın elinden bu özgürlüğünü almış ve çocuğu sanki kendi oğluymuş gibi yetiştirmiştir.

Nazan'ın ezilmesindeki en büyük faktör geldiği yerin Hacer Hanım tarafından beğenilmemesidir. Ona göre Nazan alt sınıftan bir kızdır. Hayallerindeki geline uymaması Hacer'in düşüncesine göre onda Nazan'ı ezme hakkını doğurur. *“Soyu sopu belirsiz alelade bir kız, bir kadın... Süleymaniye'nin fakir evlerinden birinde yetişmiş alelade bir kıza değil vekil vükela kızlarına layık, yakışıklı bir erkekti.”* (Kemal, 41) Nazan, Hacer tarafından bir kadın olarak bile görülmemektedir. Kendisi için sürekli daha büyümemiş, olgunlaşmamış bir kız lafının kullanılması Nazan'ın birey olarak ve kadın olarak görülmeyle ezilişini vurgulamaktadır.

Hacer, Nazan'ı kendi oğluna yakıştırmadığı için ona sanki temizliğe gelen bir hizmetçi gibi davranır. Oğlu ve gelininin ilişkilerine bu kadar karışması ve bu ilişkinin içinde bu kadar var olması da Nazan'ın ilişkide kendi varlığını ortaya koyamaması sonucunu doğurur. Bütün bunlar nedeniyle de odak figürün kocasıyla ilişkisi kaynanası yüzünden giderek bozulur. *“Ama alacağı olsundu o ‘hizmetçi yapılı’ kadının. Oğlunu fitneleyip annesiyle arasını açmayı gösterecekti ona”* (Kemal, 45)

Nazan, yapıt boyunca kişiliğinden ötürü nereye çekilirse oraya giden bir yapıya sahip olmuş, hiçbir durumda kendi fikri olamamıştır. Kaynanasının söylediği bütün hakaretlere kocasının annesi olduğu için boyun eğmiş ve ses çıkarmamıştır. Bu da Hacer'in Nazan'ın üzerine gitmesini daha da kolaylaştırmış ve Nazan giderek herkes tarafından ezilmeye ve küçük görülmeye başlanmıştır. *“Çamura çökmüş eşek gibi düşünme de giydir çocuğu!” Artık isyan etti: ‘çok oluyorsunuz ama artık! ... Sabah sabah ağzınızı açtınız hakaretle, acı sözle’”* (Kemal,84) Nazan ve Hacer arasında geçen bu diyalog Nazan'ın ezilen kadın rolünden çıkıp ilk başkaldırısını yaptığı zamandır. Artık içinde olduğu durumdan doğan memnuniyetsizliğini dile getirmek ister fakat bu başkaldırı da pek bir şey değiştirmez, aile içindeki dışlanmışlığı ve hor görülüşü devam eder.

Kaynana ve gelin ilişkisinin Nazan'ın ezilmişliğine etkileri büyüktür. Geçmişinde yaşadığı zorluklarla hayallerindeki yaşama kavuşmak için oğlunu zengin, varlıklı ve saygın bir ailenin kızıyla evlendirmek isteyen Hacer, Süleymaniye'den gelen gelinini kendi hayallerini yıktığı için sevmez. Aynı zamanda tek varlığı olan oğlunu paylaşma korkusu da bu sevgisizliğini büyütür. Bu iki nedenden ötürü hem doğrudan hem de dolaylı yollarla oğlunu ve çevreyi Nazan'ın işe yaramaz, niteliksiz biri olduğu konusunda etkilemeye çalışır. Bu nedenle Nazan'ın oğluna büyü yaptığını söyleyerek gelini ve oğlunun arasını açışı Hacer açısından bir zafer gibi görülür. Bütün bu süreçte kaynanasının entrikaları yüzünden kocasıyla da arası açılan Nazan, kocasının etki altında kalışı nedeniyle onun tarafından da ezilmeye başlanmıştır. Nazan'ın kocasıyla olan ilişkisindeki ezilmesinin temel nedenlerinden biri yine kaynanası olarak görülebilir.

B- Karı Koca İlişkisi

Nazan'ın kocasıyla yaşadığı iletişimsizliğin temel nedeni Hacer olsa da arka planda güçlü bir kişiliği olmayan odak figürün bu yönüyle Mazhar'ın beğenisini kazanamayışı da vardır. Hacer hem kendisi Nazan'ı ezmiş hem de oğlunu etkileyerek gelinini ezdirmiştir. Bütün bu entrikalar nedeniyle Mazhar da giderek karısından uzaklaşmıştır. Bu uzaklaşma, belli bir noktadan sonra onun karısını ezmeye başlamasına neden olur.

Yapıt Mazhar'ın karısına elmas taşlı yüzük almasıyla başlar. Bu yüzük karısını önceleri ne kadar çok sevdiğini gösterir. Mazhar'ın karısı hakkındaki düşünceleri yapıtta ilk defa bu olayla yansıtılır. Mazhar karısını çok seven bir koca olmakla beraber, karısının hoşuna gitmeyen özellikleri de vardır. Özellikle karısının çevre baskısı ve kaynana korkusu gibi nedenlerden ötürü kendine mesafeli duruşu onu rahatsız eder. *“Karısına şahane bir sürpriz olacaktı. ... Hani bir coşsa, kocasının boynuna sarılıp onu çılgın gibi öpse... Her zaman, her yerde, her şeyde arka planda kalmayı tercih ediyordu... Yıllar yılı o kadar beklemiş, hatta zorlamıştı da bir kere, bir kerecik olsun ‘kocacığım!’ dedirtememişti.”* (Kemal,9)

Bu memnuniyetsizlik, Nazan'ın ezilmesindeki karı koca ilişkisinin rolünün temelini oluşturur çünkü ilerleyen bölümlerde Mazhar'ın karısına karşı memnuniyetsizliği giderek büyür.

Mazhar karısıyla yalnız kaldığı zamanlarda bile Nazan hep çekimser davranır. Onun bu tutumu kocasını giderek kendinden uzaklaştırır. Temelinde yaşadığı baskılı ortamın doğurduğu bu tutum sonucunda ilişkilerinde kopmalar olur. *“Demek karısıyla yalnızdılar? Kollarını açtı, Nazan koşmadı. Ya kaynanası gelirse? Ya sonradan duyarsa? Ya gene terslenirse? Mazhar ‘gelsene’ dedi. Çevresine bakıyor cesaret edemiyordu.”* (Kemal, 26)

Kaynanası tarafından her durumda terslenmesi, Nazan'ın kişiliğine ve Mazhar'a karşı davranışlarına da yansır. Hep uzak ve soğuk durduğu kocası onun bu şekilde davranma nedenlerinin kökenine inmez. Gelin kaynana ilişkisindeki ezilmişliği yüzünden otaya çıkan bu çekingenlik, odak figürün kocasıyla olan ilişkisinde de terslenmesine yol açar. Öyle ki Nazan, hem kendi güvensizliği hem de kaynanasının azarlamaları ve tembihleri sonucu kocasına ‘siz’ diye hitap etmektedir. Aralarına koyduğu bu resmiyet de ilişkilerindeki uzaklaşmayı besler. Kocası onun duygularını gizleyişinden dolayı mutsuzdur. *“Karısı sizli bizli konuştuğu zaman onu kendinden adamakıllı uzak buluyordu... Beş yıldır hep bu sizli bizli resmiyet, hislerini saklamak, arka plana kaçış”*(Kemal, 53)

Mazhar'ın karısına ilk sert çıkışı, onun duygularını açığa çıkarmak istediğinde karşılaştığı reddediş sonucu gerçekleşir. O, karısına rakı içki içirerek ve biraz da sarhoş ederek içindeki baskıladığı kişiliğini dışarı vurmasını ister, fakat Nazan hiçbir şekilde kontrolünü elinden bırakmamaya kararlıdır. Mazhar'ın kendi isteğinde bu kadar diretmesi karı koca ilişkisindeki baskın tarafı açıkça belli eder. *“Kocan zehir ikram etse hayır dememelisin.”* (Kemal, 59) Bu üslup, onun da karısının davranışları üzerinde söz sahibi olduğuna olan inancını gösterir. Karısını kovması ise *“Defol, defol”* (kemal,60) Nazan'a karşı olan memnuniyetsizliğini dile getirişindeki

son nokta olarak görülebilir. Annesine hak verecek kadar acımasızlaştırır eleştirisini. “*‘Hizmetçi yapılı’ demekte büsbütün haksız değildi annesi!’*” (Kemal, 61)

Mazhar ve Nazan’ın arasındaki bu olay ikisini birbirinden iyice uzaklaştırır, Nazan bu olay sonrası kadın olarak bir kere daha ezilir, aşağılanır. Artık karısından memnun olmayan ve bunu dile getirmekten çekinmeyen Mazhar onu aldatır başka birini sevmeye başlar. Aldatılan taraf olmasına rağmen Nazan tepki vermez çünkü Nazan’a göre erkek olduğu için Mazhar her istediğini yapabilir. “*‘Üzerinde durmadı. Erkekti. Geç gelir, erken gelirdi. Karısına hesap verecek değildi ya!’*” (Kemal, 101) Bu alıntı erkeğin ilişkideki baskınlığını ve kadının önemsiz rolünü vurgulamaktadır. Kadın erkeğin dediğine karışamazken, erkek onu tümüyle ezmek ve istediğini yapmakta kendini özgür hisseder. Nazan da kocasının yaptığı her şeye, onu incitse dahi erkek olduğu için boyun eğer.

Nazan’ın kocasının karşısında duramayışının ve ezilişinin bir başka nedeni de çocuğundan ayrı düşme korkusudur. Anne olmasına rağmen, herhangi bir yanlışında Mazhar’ın çocuğunu elinden alabilecek gücü olması Nazan’ı korkutur. Zira çünkü ona göre Mazhar, hem mevkiinden dolayı hem de erkek olduğundan Nazan’dan üstündür. “*‘Mazhar onu ne kapı dışarı eder, ne de çocuğunu vermemezlik ederdi. ...‘Ben koskocaman Mazhar Bey’le uğraşabilir miyim? Onun eli uzun, kolu uzun. Kanunu herkesten iyi bilir’*” (Kemal, 152)

Yapıtın başında, Mazhar’ın Nazan’a aldığı yüzüğü Hacer’in bulup kıskançlığından saklaması Mazhar’ın ilk şiddetine yol açar, çünkü yüzüğün kayıp olduğunu düşünür. “*‘Artık kendine hâkim olamadı. Tokat, tekme, yumruk... Nazan yerden yere yuvarlanıyordu. Ağzı burnu kan içinde kalmıştı.’*” (Kemal, 110) Fakat bir erkek olarak Mazhar’ın gösterdiği bu şiddet normal kabul edilir. Böyle bir toplumsal düzende erkek, kadına istediği gibi davranma hakkına sahiptir. “*‘Bir koca, insanı hem döver, hem sever. Karılık kolay mı? Kocalarımızdan ne dayaklar yedik, ne dayaklar! Gene iyi kocan var da üstüne karı getirmiyor!’*” (Kemal, 113)

Nazan kocasını kendine bağlayabilmek için kaynanasının da dolduruşuyla büyü yapmanın işe yarayacağını düşünür. Fakat bu teşebbüsü aralarındaki ilişkinin kesin olarak bitmesine yol açar. İlişkilerini kurtarmak için yaptığı büyü yüzünden Mazhar'ın karısını “kaltak, büyücü, mahalle karısı” diye tanımlaması da onu nasıl küçük gördüğünü ve Nazan'ın nasıl büyük haksızlıklarla karşılaştığını gösterir. Karı koca ilişkisindeki ayrılık da erkeğin vereceği karar olduğundan, Mazhar tek lafıyla karısını boşar. *“Boş ol! Üçten dokuza boş ol kaltak karı!!!” (Kemal, 167)*

Nazan'ın hayatını değiştiren ve hayatının bundan sonraki dönemini en çok etkileyen olay kocası tarafından terk edilmesi ve evden atılmasıdır. Çünkü kadın olarak ezildiği bu evden çıkmasıyla çevre tarafından da ezilme süreci başlar. Kocasının tarafından sokağa atılan bir kadın olarak çevrenin baskısını sürekli üzerinde hissederek.

2. TOPLUMSAL YAPININ VE ÇEVRENİN ETKİSİ

Toplum, belirli kurallar ve kültür ortaklığıyla yaşayan ve birbirleriyle ilişkileri olan bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları gruplardır. Toplumsal yaşam, birlikte düşünmeyi ve bireylerin düşüncelerinde ortayı bulup yeni kuralların oluşmasını gerekli kılar.

Toplum içindeki kurallar kimi zaman insan yaşamını kolaylaştırırken, kimi zaman da insanların yaşama biçimlerini yönlendirir. Toplumsal baskı, bireyin kuralları ile toplumun kuralları ters düştüğünde ortaya çıkar. Toplum tarafından benimsenmiş düşünceye ters düşen, bu düşünce dışında kalan bireyler toplum dışına atılır ve çevre tarafından saygı görmez. Az gelişmiş veya küçük toplumlarda bu dışlanmışlık daha fazla olduğundan birey kendi kararlarını verme hakkını kaybeder ve toplum adına düşünüp “insanlar ne der?” düşüncesiyle hareket etmeye başlar. Yani, bireylerin birleşerek oluşturduğu toplumdaki düşünceler, tersine dönerek bireyi şekillendirmeye ve yaşamını belirlemeye başlar. Böyle baskın toplumlarda, bireyler içinde yaşadıkları çevrenin ürünü olarak yetişir.

“El Kızı” adlı yapıtta da ortak bir değer yargısının ve ahlaki düşüncenin hüküm sürdüğü bir toplumda, ailesi tarafından ezilmiş Nazan figürünün, çevre tarafından da ezilişi ele alınır. Yapıtta, toplumun hem ev yaşantısını hem de bireylerin düşünce tarzlarını etkilediği görülür. Nazan, çekingen ve kendine güvenmeyen kişilik özelliği nedeniyle giderek çevresine uyar, toplumun aşılamaya çalıştığı düşünceleri sorgulamadan kabullenir. Yani toplumun düşüncesinin kendi düşüncelerinden daha önemli olduğuna inanır, “Toplum ne der?” düşüncesiyle hareket eder.

Nazan’ın toplumsal baskıyla ilk yüz yüze gelişi, Mazhar ile evlilik dışı çocuk yapmasıyla başlar. Toplumda bu hareketin yanlış ve ahlak dışı kabul edilmesi, yapıtta durumun “şeytana uymak” deyiimiyle tanımlanmasıyla yansıtılır. *“Tanıştıklarının üçüncü ayı ‘şeytana uymuş’lar, altıncı ayında kızcağızın karnı şişmeye başlamış, teyzesi anlayınca da, on altı yaşındaki körpe pilici kapı dışarı edivermişti.” (Kemal,10)* Kimsesi olmayan Nazan, evlilik dışı birlikteliği nedeniyle teyzesi tarafından reddedilir ve sokağa atılır. Teyzesi toplum tarafından öğretilmiş değer yargılarını benimser, biraz da toplum tarafından dışlanma korkusuyla yeğenini evden gönderir.

Mazhar’ın karısını evden dışarı çıkardığında insanların konuşmaları toplum baskısının görüldüğü bir diğer bölümdür. Mazhar bey, cumhuriyetin getirdiği yeniliklere diğer bireylerden daha çabuk adapte olmuş, aydın kesimi temsil etmektedir. Bu nedenle de karısını dışarıya çıkarmak onun için normal karşılanabilir bir davranış olsa da çevredekiler bu durumdan memnun olmamakta hatta rahatsızlık duymaktadır.

“Mazhar için karısıyla bir bahçe yahut herhangi bir gazinoda çay, kahve, hatta rakı içmek aykırı değilse de etraf henüz böyle şeyleri yadırgıyordu. Nitekim gaziinoya girip çıkan erkek müşteriler –velev karısı olsun- Avukat Mazhar’a iyi gözle bakmıyorlardı. Erkeklerin arasına kadın getirilir miydi? Görülmüş şey miydi?” (Kemal, 52)

Nazan yapıtın ilerleyen bölümlerinde Sami ile lokantaya girdiğinde de aynı düşünceye kapılır, yanında bir erkekle lokantaya girmenin uygun olmadığı bu olayla yeniden vurgulanır. Kocasından ayrılmasına rağmen başka bir erkekle birlikte lokantaya gitmesi, kocasına karşı yaptığı saygısızlık olarak nitelendirilir.

Yapıt boyunca, Nazan ve Mazhar arasında kavgalar yaşanır fakat ilişkilerinde haklı taraf hep Mazhar olur. Mazhar'ın Nazan'ı dövmesi, aldatması bile Nazan'ın suçu olarak gösterilir. Bu durum toplumda erkeğin üstünlüğünü, kadının bu üstünlüğü kabullenişini gösterir. Erkek, haksız olsa bile suçlu her zaman kadın olarak kabul edilir. *“Ben kabahati oğluma bulmam neden dersin erkektir o” (Kemal, 51)*

Mazhar karısının içe kapanık biri oluşundan rahatsızdır çünkü karısının çekingen olması yerine daha cilveli, cıvıl cıvıl biri olmasını ister. Nazan, bu isteğin farkında olsa da, çevrenin ona benimsettikleri nedeniyle bunun yanlış olduğuna inanır ve kocasına yanaşamaz. Bu durum da aralarındaki ayrılığın en önemli nedeni olur. Nazan yapıt boyunca kocasına bir kere onun istediği biçimde davranır, bundan da rahatsızlık duyar. Kendisini aldatıp bara giden kocasını tüm gece bekler, geldiğinde korkuyla boynuna sarılır fakat kocasının kendisini ayıplayacağını düşünerek pişmanlık duyar. *“Peki ama kocası ayıpladıysa ya? Ya ‘ne sırnaşık kadın’ dediyse içinden?” (Kemal, 72)* Nazan kocasına hiçbir zaman yakın olamamıştır çünkü bu tür davranışların sadece erkekten gelmesi gerektiğine ve kadının erkek ne derse onu yapması gerektiğine inanır. Nazan'ın çevresinden öğrendiğine göre erkek ne istiyorsa onu belli etmeli, kadın da bunu, erkeğin isteği doğrultusunda gerçekleştirmelidir. Kadının evdeki varlığı, erkeğin rahat ve mutlu olmasıyla önem kazanır. Yapıtta, Nazan'ın yetiştiriliş biçiminin, onun kadın ve erkek rollerini sorgulamadan olduğu gibi sürdürmeye çalışan bir kişilik geliştirmesine neden olduğu görülmektedir. *“Ona göre her teşebbüs erkekten gelirdi. Kadın, erkeğin arzularına nedensiz, niçinsiz boyun eğmekle yükümlüydü. Çünkü erkek kadının ‘küçük tanrısı’ydı. ... Teyzesi ne derdi: ‘Aman kızım, sen sen ol*

erkeğe sırnaşma. Kadın ne kadar ağır olursa erkeğini kendine o kadar bağlar” (Kemal, 72)

Teyzesinin yeğenine öğrettiği “kadın erkeğe sırnaşmamalı” inancı Nazan’ın kocasına yaklaşmasını engeller. Bu durum, toplumun ve çevrenin bireyin düşüncesini değiştirmesinin insan ilişkilerinde ve yaşam tarzındaki olumsuz etkisini vurgular.

Nazan’ın kocası tarafından kapı dışarı edilmesi, teyzesinin yanına gitmek zorunda kalması, teyzesinin hiç hoşuna gitmez. Çünkü teyzesi, çevrenin Nazan’ı, kocasından boşanan bir kadın olarak görüşünden ve Sami’nin mahalleye gelmesinden dolayı Nazan’ın zamparasını getirdiği şeklindeki konuşmalardan son derece rahatsızdır. Teyzesi mahallenin ne dediğini kendi öz yeğeninden daha çok önemseydiği için etrafa küçük düşeceğini ve yeğeninin onu rezil edeceğine inanmaktadır. *“Teyzesi, ‘senin yüzünden başımı belaya sokup mahalleliyle kötü olamam’ diyordu.” (Kemal, 243)*

Yapıtta, Nazan’ın ezilişinin en belirgin yansıtıldığı bölüm tecavüze uğramasıdır. Bir kadınla onun isteği dışında beraber olmak erkeğin suçlanmasını gerektiren bir durum olsa da, suç Nazan’a kalır. Tecavüze uğrandıktan sonra onu bulan bekçinin Nazan’a “orospu” demesi toplumun ahlaki değerlerindeki acımasızlığı ve önyargıyı vurgular. Üstelik odak figür Nazan’a hakarete bulunan kişi de suçluyu bulması gereken kişidir. Bu olaydan sonra Nazan’ın hayatı tamamen değişir. Tecavüze uğradığı için çevresi tarafından dışlanır, sürekli sorun yaşar. Kendi teyzesi de tecavüz olayından sonra yeğenini evden atar, böyle bir “suç” işlemiş kadını eve alamayacağını vurgular. Bu olay yüzünden Nazan, en doğrusunun kendisini öldürmek olduğunu düşünecek kadar çaresizleşir, bu yükü yaşayacağına ölmenin daha iyi olacağını söyleyecek kadar seçeneksiz hisseder kendini. *“Sebep her ne olursa olsun ‘damgalanmıştı ya’” (Kemal, 264)* Üstelik olayın kocasını ve çocuğunu bile kirleteceğine inandırılır. *“Kirli varlığıyla onların temiz mevcudiyetlerini lekememeliydi” (Kemal,262)*

Nazan, yapıtta toplum kurallarını çok fazla önemseyerek ve benimseyerek yetiştirilmiş olduğundan bu kurallar doğrultusunda hareket eder. Toplum tarafından ezildiği, hor görüldüğü için çocuğunu bile görmekten kaçınır. “Kötü kadın” olduğuna kendi de inanır ve ölüden farksız olduğunu vurgular.

3. EKONOMİK ÖZGÜRLÜKTEN YOKSUN OLMA

Geleneksel yapıtlı toplumlarda, yapısı ve yetiştiriliş gereği kadın evine bağlı yaşamalıdır. Kadının sorumlulukları genellikle evle ilgilidir. Evde, erkeğin para kazandığı, kadının da evdeki gündelik yaşamı düzenlediği bir iş bölümü görülür.

Kadının bu sorumlulukları çalışıp çalışmamasına göre de değişir. Eğer kadın çalışıyorsa, kendi parasını kendi kazanıyorsa yani ekonomik özgürlüğü varsa sorumlulukların paylaşımında da değişim görülür. Para kazanan kadın, diğerlerine göre biraz daha özgür davranabilir çünkü paranın sahibi kendisidir ve onunla ilgili karar verme hakkı da kendisine aittir.

Kadının parasının sorumluluğunun ve hakkının kendine ait olması, kadını sadece ev içinde değil toplum içinde de rahat bir konuma yükseltir. Kendi parasını kendi kazanan kadına karşı ister istemez toplum tarafından da bir saygı duyulmaya başlanır “ El Kızı” adlı yapıtta da ekonomik özgürlüğü olmayan Nazan’ın parasını hep başkasından almak zorunda olduğu için ortaya çıkan bağımlılık yüzünden ezilişi görülür. *“İki gıcır yüzlük daha uzattı. Paralar öyle yeniydi ki, Nesrin de Nazan da hayranlıkla tetkike başladılar” (Kemal, 251)*

Kocasından ayrılan Nazan, ayrılmalarıyla sadece kocasını değil aynı zamanda geçinmesi için gerekli olan parayı da kaybeder çünkü evde parayı kazanan kendisi değil kocasıdır. Yapıt boyunca kocasına geri dönme arzusu olan Nazan, kocasının onu çağırdığı anda geri döneceğini dile getirir. Bu kararında da, kocasının parasına muhtaç olması, kadının erkeğe dolayısıyla paraya bağımlı olduğu gerçeğinin etkili olduğu söylenebilir. Öyle ki kendi ekonomik özgürlüğü olmadığından

kocasına dönmek için bile parayı kocasından almak zorundadır.“ *‘Tel havalesiyle şu kadar para yolladım. Acele gel. Oğlun seni bekliyor!’ filan dense.*” (Kemal, 242)

Nazan, tecavüze uğradıktan ve teyzesi onu evden attıktan sonra Sami ile yaşamaya başlar. Fakat birlikte yaşamalarının nedeni birbirlerine olan aşkları ya da saygıları değildir, Nazan, yalnız yaşamasının toplum tarafından doğru bulunmamasının yanı sıra, parası olmadığı için seçeneksiz ve çaresizdir. Bu yüzden Sami’nin yanına sığınır *“Başka gidecek yeri yoktu zaten.”* (Kemal, 262)

Odak figür Nazan’ın parasızlığı yüzünden ezilmesi, başkalarına bağımlı olması hapisteyken de devam eder. Parası olmadığı için hapishanede Çingene Nedime’ye hizmet eder çünkü Çingene Nedime oranın ağasıdır; parası olmayan kadınları ezer ve onları kendi hizmetinde kullanır. Fakat Mazhar hapishaneye para bırakınca Nazan’ın başkasına hizmet etmesine gerek kalmaz. Nazan yine bir erkeğin parasına muhtaç olup, onun parasını kullanmasına rağmen, ancak bu sayede rahat edebilir. *“‘Madem kocan para vermiş müdüre, Nedime Abla’ya boş ver.’ ”* (Kemal, 309)

4. KİŞİLİK ÖZELLİKLERİNİN ETKİSİ

Bireyin kişilik özellikleri, yani karakteri, kendine özgü yapısı; onu başkalarından ayıran, bireyin davranış ve yaşayış biçimini belirleyen ana özelliklerini oluşturan etkenlerdir. Bu nedenle, bireyin yaşadığı olayların sorumluluğu bazen karşısındakininken, bazen de kişinin kendisine aittir. Yapıtta Nazan’ın yaşadıklarının sebebi kişilik özelliklerine bağlanabilir. Kocası ve çevresi tarafından ezilmesinin altındaki önemli nedenlerden birinin kendi kişilik özellikleri olduğu söylenebilir.

Nazan ve kocası; kayınvalidesinin davranışları, kocasının çoğu zaman annesinin etkisinde kalması gibi birçok nedenlerden ötürü geçinemezler ve ayrılırlar. Aslında bütün bu nedenlerin kökeninde odak figürün kendi kişilik özelliğinin “zayıf” olmasının yattığı görülür. Yetiştirilişinin de etkisiyle kocasının istediği gibi bir eş olamayan Nazan onu memnun edemez. Kocasının onun cıvıl cıvıl,

sıcakkanlı bir kadın olmasını ister. Nazan ise hep arka planda kalmayı tercih eden çekingen bir kadındır. Bu da Nazan'ın kocasının kendinden uzaklaşmasının temel nedenidir çünkü Nazan'ın ne zaman kocasıyla arası bozulsa, Mazhar'ın memnuniyetsizliği olayların daha da çıkmaza girmesine neden olur.

Bu durumun sadece odak figürün kocasıyla ve kayınvalidesiyle ilişkilerine yansıdığı söylenilemez. Teyzesiyle aralarındaki ilişkinin bozulmasının temel nedeni de Nazan'ın ona karşı da soğuk olmasıdır. Teyzesinin ondan uzaklaşmasında böyle davranışlarının payı olduğu görülür.

“Nazan'ın içi parçalanıyor, boynuna sarılıp yanaklarını öpmek öpmek geliyordu içinden ama yapamıyordu. Alışkın değildi” (Kemal, 209)

Nazan'ın kişiliğindeki zayıflığın başka bir göstergesi de tecavüze uğradıktan sonra kendini toparlamak yerine kendinden vazgeçmesidir. O, toplumun ona yüklediği ağır yükün altında ezilmeyi kabul eder ve mücadele etmek yerine buna boyun eğer. Tecavüzden sonra geri dönülmez bir yola giren ve tüm hayatı değişen Nazan'ın bu olaydan sonra kendini iyice bırakması kendinden tümüyle vazgeçmesiyle ilgilidir. Bu vazgeçme yüzünden de zaten zayıf bir karaktere sahip olan Nazan, yaşamının geri kalanında çoğu kişi tarafından ezilmeye devam eder. Öyle ki artık başına gelenlere daha az aldırış edecek kadar duyarsızlaşmıştır. *“Nazan istenen her yere gidebilirdi artık. Çekilen kadına sürüklenmek zorundaki kadınlardan sayıyordu kendini” (Kemal, 256)*

Nazan'a göre, adının kirlenmesi ve toplum tarafından kabul edilmemesinin en önemli nedenlerinden biri kendisidir, çünkü kendisine takılan “orospu”, “çorabı düşük” gibi lakapları bir anlamda hak ettiğini düşünür ve tüm bu eleştirilere karşı kendisini savunamaz. *“Çorabı düşük de değildi esasta. Ona bu ismin uygun görülmesi, sessizliğinden, kendine bakmayı ihmal etmesinden, boyanıp taranmamasındandı. Yoksa temizdi” (Kemal, 264)* Nazan o kadar zayıf ve çaresizdir ki, karşısına çıkan erkeklerin peşine takılarak onlara muhtaç duruma düşer. Artık hayattan, yeni bir başlangıç yapmaktan vazgeçtiğinden Sami'nin yanında kalmaya başlar ve bu yüzden de hapse

düşer. Hapse düştüğünde dahi Nedime Abla'nın hizmetine girmesi de zayıf kişiliğine bağlanabilir.

“Hayatı boyunca çekilen tarafa sürüklenmiş, istenen her şeyi yapmış, sonunda suç onun olmuştu.

(Kemal, 357)

SONUÇ

Orhan Kemal “El Kızı” yapıtıyla kadınların aileleri ve toplum tarafından ezilişlerini, hor görüşülüşlerini ve aşağılanışlarını işlenirken, kadının toplumdaki yerine ışık tutar. Yapıt, günümüzde halen devam eden kadının toplumda hak ettiği yeri bulamaması sorununa neden sonuç bağlamında değinir.

Nazan; evliliği süresince, hem onu bir türlü çekemeyen ve kıskanan kaynanası hem de annesinin etkisinde kalarak memnuniyetsizliğini ifade etmekten çekinmeyen kocası tarafından ezilir. Kimlik oluşturma sürecinde toplumsal baskılarla karakter özellikleri şekillenir ve saf ve çekingen kimliği ortaya çıkar. Bu özellikler onun duygu ve davranışlarında da belirleyici olur. Nazan'ın ezilmişliğinde kocasının, kaynanasının ve toplumun önemli etkileri vardır. Odak figür, çekingen, zayıf karakteri ve kendine güvensizliği yüzünden uğradığı haksızlıklara, ona karşı yapılan yanlış davranışlarla mücadele edemez. Kendini açık ve net ifade edememesi ve savunamaması yüzünden kendini yaşadığı olumsuzluklardan kurtaramaz, koşullarını düzeltmeyi başaramaz. Tüm bu zayıf ve çaresiz duruşuyla, çevresindeki herkesin üzerinde baskı oluşturmalarını kolaylaştırır ve onu daha çok ezmeye çalışmalarına neden olur. Ekonomik özgürlüğünün olmaması, evliyken kocasına, boşandıktan sonra diğer erkeklere karşı Nazan'ı seçeneksiz bırakır. Bu durum erkeğin kadını daha da aşağılamasına ve ezmesine zemin hazırlar. Kendi ayakları üzerinde duramayan ve yaşamak için mutlaka bir erkeğin maddi yardımına ihtiyacı olan odak figürün özgüveni giderek zayıflar ve bu kısır döngü böylece devam eder.

Nazan, şayet güçlü bir karaktere sahip olsaydı, bu denli saf, zayıf ve utangaç bir kişiliğe sahip olmasaydı çevresinde dönen oyunların ve entrikaların farkına vararak sesini çıkarabilseydi, başına türlü felaketler gelmeyecekti. Nazan yapıtın başlarında evliliği süresince kocası ve kayınvalidesi tarafından kendisine yapılan haksızlıklara ses çıkarmayarak ve boyun eğerek tüm yaşamını şekillendirmiş ve bir anlamda boşandıktan sonraki süreçte de başına gelen felaketlerin sebebi kendisi olmuştur. Yapıt boyunca kurgunun gidişinden, birey olmayı başaramamış, başkalarının doğrularına göre yaşamayı seçmiş, kendini buna mecbur hissetmiş bir kadın olarak “El Kızı” Nazan’ın hep başkalarının hayatını yaşamayı kabullendiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

KEMAL ORHAN, El Kızı, 18. Baskı, Everest Yayınları, 2012

NACİ FETHİ, Yüz Yılın 100 Romanı, 1. Baskı, Adam Yayınları, 1999